

Maaeluministeerium
Lai tn 39 // Lai tn 4
Tallinn 15056

Meie /kuupäev digiallkirjas/ 1-4/62/2020

Arvamuse avaldamine Euroopa Komisjoni strateegia „Talust toidulauale“ kohta

Lugupeetud maaeluminister

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (EPKK) tänab Maaeluministeeriumit kaasamast Euroopa Komisjoni uue strateegia „Talust toidulauale“ (edaspidi *strateegia*) Eesti seisukohtade kujundamise protsessi ja võimaluse eest avaldada arvamust strateegia kohta.

Toetame Euroopa Komisjoni võetud suunda soodustada ettevõtete üleminekut kestlikule tootmisele, sh tootmistegevuse keskkonnamõju vähendamist. Kuid oleme seisukohal, et tuleb leida mõistlik ja toimiv tasakaal tootmise vajaduste ja võimaluste ning keskkonnakaitse vahel, rakendades meetmeid, mis soodustavad loodushoidu, samal ajal aga ei pärsi põllumajandus- ja toidutootmise konkurentsivõimet ega kahjusta toidujulgeolekut. Arvestades strateegiaga seatud eesmärke oleme arvamusel, et sellest võib saada eelseisva kümnendi üks kesksemaid väljakutseid põllumajanduses ja toidutootmises.

Järgnevalt on esitatud EPKK seisukohad strateegia kohta.

EPKK üldised seisukohad:

- Selgusetu on, **kuidas on plaanitud strateegia eesmärkide elluviimine**. ÜPP eelarve ei ole selleks kindlasti piisav arvestades, et ÜPP vahenditega tuleb saavutada ka majanduse ja sotsiaalsed eesmärgid, nagu tootjate sissetulekute tagamine, tootlikkuse kasvatamine ja toiduga varustus.
- **Puudub strateegia kõige olulisem osa – toidu tootmine**. Sellest, kuidas toitu tarbijani viia ei räägita ning täielikult puudub kohaliku tasandi vaade. Strateegia eesmärk on jätkusuutlik toidutootmine, samas keskendutakse keskkonnale ja põllumajandusele ehk strateegia peaks kandma hoopis nime „roheline põllumajandus“?
- **Arvestama peab kõiki kolme jätkusuutlikkuse elementi – majandus, sotsiaalne ja keskkonnaalne**. Hetkel kogu rõhk keskkonnal, pole arvestatud sotsiaalmajanduslike mõjudega – kuidas on tootmist piirates plaanis ära toita maailma kasvav rahvastik?
- **Tuleb tagada piisavad rahastamise vahendid ja võrdsed konkurentsitingimused ELi ühisturul**. Tuleb soodustada investeringuid jätkusuutliku süsteemi ülesehitamiseks ning seista otsetoetuste võrdsustamise eest – nõuded on kõikidele EL-i liikmesriikidele ühesugused, kuid tingimused ja eelarvelised võimalused ebavõrdsed. Peab olema tagatud juurdepääs rahastamisele ja investeringutele.

- **Pole arvestatud tarbija hinnatundlikkuse ja COVID-19 mõjuga.** Sellised eesmärgid toovad kaasa toidu hinnatõusu – kas tarbija on valmis selle kinni maksma? Seda mõjutab veel enam COVID-19 kriisi tulemusena tekkinud väga kõrge töötuse määr.
- **Ranged ELi nõuded pärsivad ELi põllumajanduse ja toidutootmise konkurentsivõimet rahvusvahelisel tasemel.** Suureneb toidutootmise kulu, mille tulemusena toidu hinnad tõusevad ja mis omakorda viib selleni, et tarbija hakkab hinnatundlikkuse tõttu eelistama odavamat importkaupa kolmandatest riikidest. See pärsib oluliselt tootjate konkurentsivõimet ja seab ohtu nii kohaliku kui ELi-ülese toidujulgeoleku.
- **Strateegia rakendamise aluseks peavad olema põhjalikud mõjuanalüüsid ning poliitika kujundamine peab põhinema teaduspõhisel lähenemisel.** Läbimõtlematu tegutsemine seab ohtu toidujulgeoleku, kogu sektori sissetuleku ja konkurentsivõime.
- **Lähenemine peab olema ELi liikmesriikide põhine – vältima peab seni edukalt majandatavate liikmesriikide diskrimineerimist.** Kõigilt liikmesriikidelt ei saa nõuda samasugust muutust ehk tuleb arvestada seni saavutatut ning arvestada tuleb liikmesriikide erinevaid baastasemeid, tingimusi (sh geograafilised ja geoloogilised), tootmistüüpe ja põllumajanduspraktikaid.
- **Strateegiaga seatud eesmärkide täitmine aastaks 2030 ei ole realistlik.** Ajaraamistik on väga piiratud ja strateegia tase endiselt väga üldine. Arvestades, et ÜPP uue perioodi strateegiakavad rakenduvad ilmselt alles 2023. aastal, näeme, et selline kiirustamine võib viia läbimõtlematu lähenemiseni, mis võib oluliselt ohustada nii Euroopa toidujulgeolekut, põllumajandus- ja toidutootmise konkurentsivõimet kui ka elanikkonna heaolu.
- **Eesmärkide täitmine peab toimuma testitud ja toimivate lahenduste (sh alternatiivid) kaudu.** Ei tohi soodustada vähetestitud lahendusi, mille tõhusus ja mõju pole piisavalt uuritud ning tulemusena võivad kaasneda negatiivsed tagajärjed.
- **Eesti jaoks on oluline seista võimalikult hilise võrdlusaasta eest,** mis arvestaks paremini meie tootmise tegelikku potentsiaali, mis on avaldunud alles viimastel aastatel.

EPKK seisukohad strateegia eesmärkide kohta:

- **Taimekaitsevahendite (edaspidi TKV) kasutamise vähendamisel tuleb keskenduda kasutamise seotud riskide vähendamisele, mitte koguste piiramisele.** Eesti on TKV kasutamise kogustega ELs viimaste seas. Seni, kuni alternatiivide olemasolu on piiratud, ei ole TKV koguselised piirangud asjakohased ja soodustama peab integreeritud taimekaitse rakendamist toetavaid investeeringuid.
- **Väetiste kasutamisel tuleb keskenduda kasutamise seotud riskide vähendamisele ja kasutustõhususe suurendamisele, mitte koguste piiramisele.** Ka väetiste korral on Eesti kasutamise kogustelt ELi viimaste seas. Täna Eestis seatud väetamisnormid arvestavad juba taimekasvu vajadust ja bilansipõhisust ehk väetiste kasutamise vähendamisega kaasneb oluline mõju saagikusele ja saagi kvaliteedile, sh riiklikule toidujulgeolekule.
- **Antibiootikumide kasutamise vähendamisel peab soodustama tegevusi resistentsuse vähendamiseks.** Tuleb soodustada investeeringuid, mis aitavad luua eeldusi antibiootikumide kasutamise vähendamiseks, sh investeeringud loomade heaolu

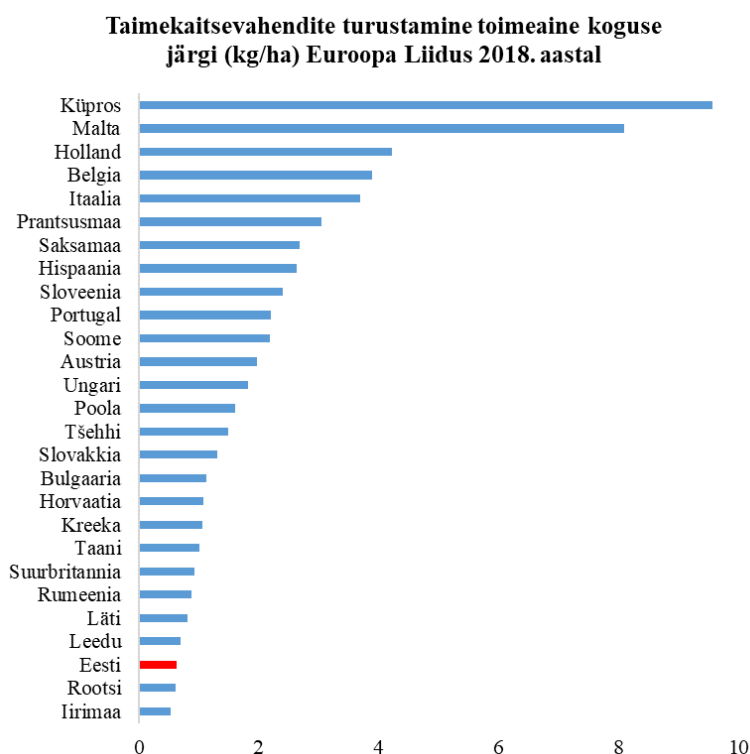
ja tervise parandamiseks (nt bioohutuskavad, karjatervis). Peab olema tagatud lisafinantseerimine seni, kuni haiguste ennetamine on kallim kui ravimine.

- **Mahepõllumajanduse osakaalu suurendamine saab tulla vaid turunõudluse kasvu kaudu ja soodustama peab mahe tooraine väärindamist.** Eestis on mahetootmise osakaal umbes 23% haritavast põllumaast, millega oleme ELi esimeste seas. Mahemaa pinna suurendamine kunstlikult ei ole mõistlik, kui seda ei toeta turunõudluse kasv ja me ei suuda mahetoorainet piisavalt väärindada.
- **Toidujäätmete vähendamise eesmärgi seadmisel on vaja määratleda toidukao mõiste ja rõhk peab olema tarbija tekitatud jäätmetel.** Eristama peab vältitavaid ja vältimatuid toidujäätmeid ning on vaja investeringuid, et soodustada toidujäätmete teisese kasutamise võimalusi.
- **Koda ei toeta toidupakendile täiendavate nõuete lisamist.** Toidutootmises ja -tööstuses on toiduohutusest lähtuvalt pakendi valdkond rangelt reguleeritud, mistõttu on tingimused niigi oluliselt piiratud. Lisatingimuste asemel peab soodustama innovatsiooni ja alternatiivide leidmist (nt taastuvate materjalide loetelu laiendamine).
- **Loodav kestliku toidu märgistamise süsteem peab olema teaduspõhine ja rakendatud ühetaoliselt kõigis liikmesriikides.** Tootjale ei tohi kaasneda olulisi lisakulutusi ja -nõudeid ning süsteem peab olema lihtne nii tootjale rakendada kui tarbijale mõista. Soodustama peab lühikest tarneahelat, takistamata eksporti ning võimaldama kohaliku toidu tunnustamist, et toidutootmise kaudu säilitada kohalikku kultuuri ja traditsiooni.
- **Ettepanek ühtlustatud kohustusliku toitumisalase teabe esitamise kohta pakendi esiküljel peab olema tarbijale üheselt arusaadav.** Ei tohi tekkida olukorda, kus võrreldakse võrdlematut. Oleme seisukohal, et ei saa lubada taimse päritoluga toodete nimetamist loomsete toodete nimega (nt taimne „piim“ või „liha“).
- **Ei saa lubada olukorda, kus Euroopa Komisjon hakkab kodanikele toitumist dikteerima – valik peab jääma tarbijale.** Soodustama peab mitmekesisist kohalikku päritolu toidu tarbimist ning seejuures arvestama kohalike toitumisharjumuste ja tootmisvõimalustega.
- **Strateegia rakendamine ei tohi pärssida toiduga kindlustatuse tagamist.** Prognooside kohaselt peaks 2050. aastal maa ära toitma 10 miljardit inimest – kuidas on see võimalik ilma suurendamata tootlikkust ja rahvusvahelist kaubandust? Tänapäevane COVID-19 kriis näitas, kui oluline on isevarustatuse tagamine, strateegiaga ei tohi piirata põllumajanduse ja toidutootmise elujõulisust.
- **Toetame ELi nõuetega kooskõlas olevate rahvusvaheliste tootmisstandardite juurutamist.** Lisaks leiame, et võrdsete tingimuste tagamiseks ei tohiks liikmesriigid luua eraldi siseriiklikke standardeid.
- **Põllumajanduse- ja toidutootjate konkurentsivõime parandamiseks ei tohi ELi turgudele lubada importtoitu, mis ei vasta ELi keskkonnanõuetele.** Vastasel korral hakkab tarbija eelistama odavamalt imporditud toitu kolmandatest riikidest. Oluline on tagada järelevalve importtoidu kvaliteedi tagamiseks.
- **ELi ühisturul peavad olema tagatud võrdsed konkurentsitingimused.** Eesti otsetoetused on umbes kolmandiku võrra madalamad ELi keskmisest ja kordi väiksemad kõige kõrgematest toetustasemetest. Samal ajal nõutakse Eesti põllumeestelt EL-i nõuete täitmist 100%, kuid makstavad hüvitised on keskmisest oluliselt madalamad.

Järgnevalt on esitatud ülal toodud seisukohtade täpsemad selgitused:

- **Taimekaitsevahendite kasutamise vähendamine:** eesmärk vähendada aastaks 2030 keemiliste pestitsiidide kasutamisega seotud riski ja ohtlikumate pestitsiidide kasutamist 50 % võrra.

Eesti seisukohalt ei saa toetada kogustega seotud eesmärke, vaid pigem tuleb keskenduda kasutamisega seotud riskide vähendamisele. Eestis on TKV kasutamine hektari kohta oluliselt väiksem võrreldes ELi keskmisega – viimaste teadaolevate andmete kohaselt on Eesti kõikide ELi liikmesriikide arvestuses nimekirja viimaste hulgas koos Rootsi ja Iirimaa. Näiteks võrreldes ELis turustatud TKV koguseid kasutusel oleva põllumaa kohta, siis 2018. aastal müüdi neid Küprosel 9 kg, Maltal 8 kg, Hollandis 4 kg, Eestis aga 0,6 kg hektari kohta.

Allikas: Eurostat

Olukorras, kus alternatiivide olemasolu on piiratud ja turul on juba praegu liiga vähe üksteist asendavaid tooteid võib koguseline eesmärk veelgi vähendada huvi uute TKV-de turule toomise vastu. Lisaks soodustab see ka resistentsuse teket. Samuti kaasneb oht, et alternatiivide puudumise tõttu võib tekkida huvi nn TKV-de „kokteilide“ kasutamiseks (erinevate TKV toimeainete kombineerimine), mille võimalik mõju keskkonnale pole teada. Strateegias on ühe võimaliku alternatiivina käsitletud bioloogilisi toimeaineid sisaldavaid TKV-sid, mis meile teadaolevalt on täna vähekasutatud ning vajab uurimist nende kasutamise efektiivsus ja kaasnev keskkonnamõju (suurtes kontsentratsioonides risk keskkonnale). Seega leiame, et paranema peab tõhusate ja ohutumate TKV-de kättesaadavus. Valik peaks olema selline, et me ei tekitaks ise resistentsusi, mis mujal maailmas on juba välja kujunenud.

Muuhulgas tuleb seoses kliimamuutustega järjest enam juurde kahjureid ja haiguseid, millega kaasnevad täiendavad ohud taimetervisele (nt haigused, mida varem Eestis ei ole esinenud). Taimede kaitsmine on oluline, et põllumehed saaksid kaitsta oma toodangut umbrohtude, haiguste ja kahjulike putukate eest ning seeläbi suudaksid täita oma rolli Eesti toidujulgeoleku tagamisel. Kui saak (sh saagi kvaliteet) hävib kahjurite või taimehaiguste tõttu, siis kogu külvieelne mulla ettevalmistustöö (väetamine, masintööd) on lihtsalt koormus keskkonnale ehk ei looda mingit lisandväärtust. Sellest tulenevalt vajavad põllumajandustootjad toimivaid vahendeid taimede kaitsmiseks, et kindlustada, et meie toidulaual oleks piisavalt kvaliteetset ja tervislikku toitu.

Oleme seisukohal, et keskenduda tuleb täppistehnoloogiate kasutuselevõtmise soodustamisele, integreeritud taimekaitse (ITK) ulatuslikumale rakendamisele ning teadus- ja arendustegevuse toetamisele. Leiame, et liikmesriikides, kus TKV kasutamine on ELi keskmisest madalam tuleb leida lahendusi ja soodustada tegevusi, mis aitavad hoida seni saavutatud head taset, mitte nõudma täiendavat kasutamise vähendamist. Eriti olukorras, kus me ei suuda pakkuda toimivaid alternatiivseid lahendusi ning seisame silmitsi uute kahjurite ja haiguste leviku kasvuga.

- **Väetiste kasutamise vähendamine:** eesmärk vähendada aastaks 2030 toitainete kadu vähemalt 50 % võrra, millega kaasneb väetiste kasutamise vähendamine vähemalt 20 % võrra.

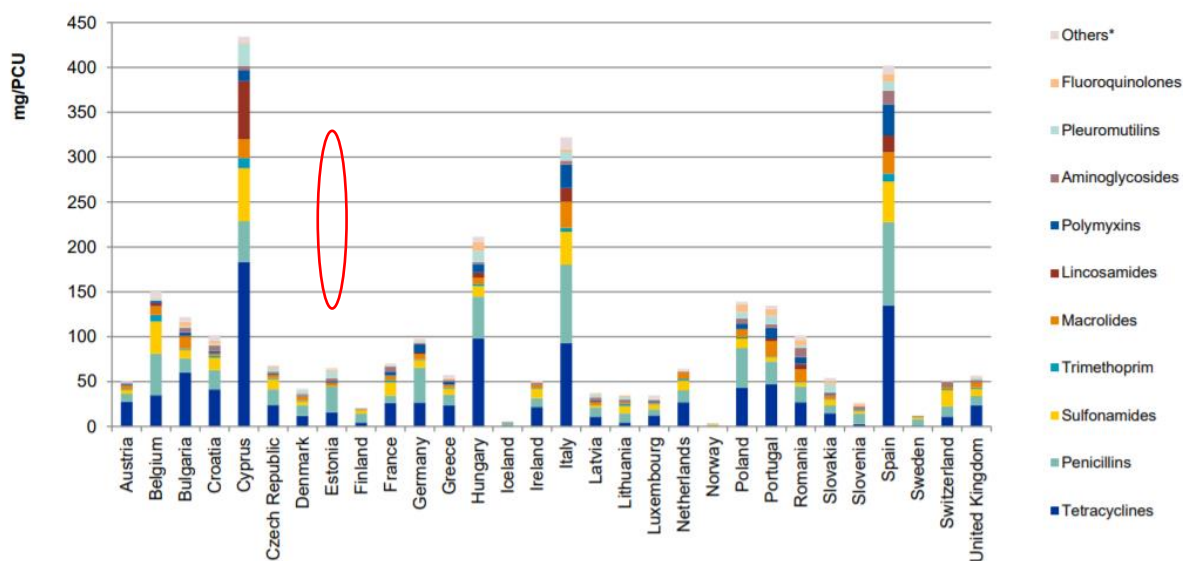
Strateegiast ei selgu, mida täpselt on mõeldud toitainete kao all, st kas mõeldud on toitainete – N, P, K – kasutamise efektiivsust või on siiski aluseks terviklik lähenemine ehk seda vaadatakse toitainete-ringi põhisel. Oleme arvamusel, et enne koguseliste eesmärkide seadmist on vaja paika panna toitainete optimaalne kadu ning toitainete kasutamise efektiivsuse eesmärgid. Siinkohal ei ole võimalik kõigile ELi liikmesriikidele rakendada ühtseid näitajaid, vaid need peavad olema välja töötatud eraldi liikmesriigi spetsiifiliselt ning põhinema põhjalikel teadusuuringutel. Arvestada tuleb riikide hetketaset, kasutatavaid tootmistüüpe, geograafilisi ja geoloogilisi eripärasid, jne.

Analoogselt TKV-de kasutamisega on Eestis ka väetiste (sh mineraalväetiste) kasutamine hektari kohta oluliselt väiksem ELi keskmisest, oleme selle näitajaga taaskord viimaste seas. Lisaks on Eestis juba täna väetamisnormid seatud selliselt, et arvestatud on taimekasvu vajadust ja bilansipõhisust. Ehk kui vähendame väetiste kasutamist, siis ei saa taim enam piisavalt vajalikke toitaineid ning sellega kaasneb saagikuse ja ka saadava saagi kvaliteedi langus, millega seame ohtu riigi toiduga varustatuse tagamise. **Seega ei saa Eesti seisukohalt ka siin toetada koguseliste eesmärkide seadmist, vaid pigem tuleb keskenduda kasutamisega seotud riskide vähendamisele ja kasutustõhususe tõstmisele.** Fookus peab olema toitainete kasutamise efektiivsuse suurendamisel, et seeläbi vähendada toitainete kadu ja sellega kaasnevat keskkonnamõju, samaaegselt tõhustades ressursi kasutust ning saagi kvaliteeti.

- **Antibiootikumide kasutamise vähendamine:** eesmärk vähendada aastaks 2030 põllumajandusloomadel ja vesiviljeluses kasutamiseks ette nähtud antibiootikumide kogumüüki ELis 50 % võrra.

Oleme seisukohal, et koguseliste eesmärkide asemel tuleb soodustada selliseid investeeringuid, mis aitavad kaasa antibiootikumide kasutamise vähendamisele, sh investeeringud loomade heaolu ja tervise parandamiseks (nt bioohutuskavad, karjatervis).

Võrreldes teiste ELi liikmesriikidega on Eestis veterinaarmeditsiinis kasutatavate antibiootikumide kogused keskmisest väiksemad. Samas on probleemiks kolmanda ja neljanda põlvkonna antibiootikumide keskmisest oluliselt suurem kasutamine. Ehk kasutatakse palju asendustoimeainetega antibiootikume, mis soodustab resistentsuse teket.

Veterinaarsel otstarbel müüdüd antibiootikumid 30 Euroopa riigis aastal 2015.
Sales for food-producing species, in mg/PCU, of the various veterinary antimicrobial classes, for 30 European countries, in 2015.

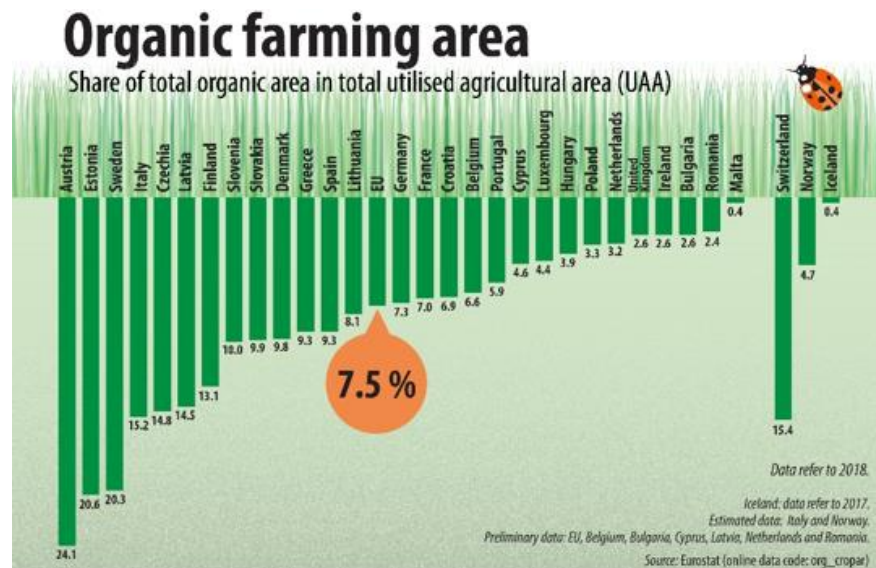
Allikas: ESVAC raport 2015

Seetõttu leiame, et Eesti seisukohalt on oluline soodustada tegevusi, mis loovad eeldusi antibiootikumide kasutamise vähendamiseks. Lisaks peame vajalikuks teadusarengu toetamist alternatiivide leidmiseks ning nii põllumajandustootjate kui veterinaaride teadlikkuse tõstmist. Seni, kuni loomakasvatuses on haiguste ennetamine kallim kui ravimine, peab olema tagatud lisafinantseerimine, et toetada ennetavate meetmete rakendamist.

- **Mahepõllumajanduse osakaalu suurendamine:** eesmärk suurendada aastaks 2030 mahepõllumajanduse osakaalu haritavast põllumaast vähemalt 25 %-ni.

2019. aasta andmete põhjal on Eestis peaaegu veerand põllumajandusmaast haritud mahedalt. Mahepõllumajandusmaa osakaal on olnud kasvutrendis, 2019. aastal moodustas see ligi 23% (ehk 221 000 hektarit), võrreldes 2018. aastaga kasvas maheda osakaal 7%. Sellega oleme ELis

Austria järel teisel kohal ning selle põhjal on Eestis umbes kolm korda rohkem mahemaad kui ELis keskmiselt (2018. aastal oli ELi keskmine 7,5%).

Allikas: Eurostat

Leiame, et Eesti kontekstis peaks fookuses olema mahetootmise potentsiaali tõhus rakendamine. Täna on mahemaa osakaal suur, aga mahetoodangu osakaal lõpptoodangus võiks olla suurem. Sellist lähenemist toetab ka Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 (PõKa). Arvesse tuleb võtta kumuleeruvat sotsiaalset ja majanduslikku mõju, mis tuleneb mahetoodete tavalisest madalamast saagikusest ja toodete kõrgemast hinnast. **Maheda osakaalu suurendamine peaks tulema turunõudlusest, mitte tekitatud kunstlikult.** Vastasel juhul tekib maheturu kokkuvarisemise oht, sest nõudluse ja pakkumise tasakaal on rikutud. Mahetootmise kasv saab tugineda ainult turunõudluse arengule. Strateegias on ühe mahetootmise edendamist toetava meetmena maksuerisus mahetoidule. Leiame, et sellise maksuerisuse puhul on vajalik teaduspõhine lähenemine ja selgitus, kuidas ja kas mahetoit on (alati) oluliselt kasulikum tervisele kui tavatoode.

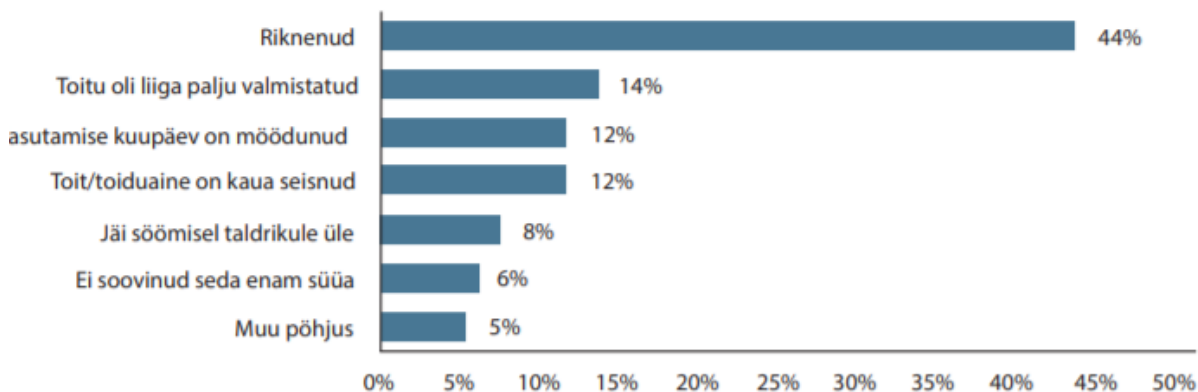
Oleme seisukohal, et tuleviku Euroopa põllumajandusmudel peaks hõlmama erinevat tüüpi põllumajandusettevõtete elujõulisust. Mahetootmise osakaalu suurenemisega kaasneb paratamatult ka maheda intensiivistumine (sh väetiste kasutamise suurenemine). Nõudlusele vastava pakkumise kindlustamiseks tuleb tõsta mahekultuuride saagikust, selleks on aga vajalikud tootmise edendamist toetavad uuringud ja arendustegevused. Leiame, et maheda puhul tuleb toetada segatootmist, mis tagab orgaanilise väetise olemasolu ja seeläbi toitainete ringluse ning täisväärtusliku saagi ehk tervisliku ja kvaliteetse toidu meie söögilaual. Kui taim ei saa piisavalt toitaineid on ta vastuvõtlikum erinevatele haigustele ning väheneb saagi kvaliteet.

- **Toidujäätmete vähendamine:** Eesmärk vähendada aastaks 2030 toidujäätmeid inimese kohta 50 % võrra nii jaemüügi kui ka tarbija tasandil.

Toidujäätmete tekke vähendamise korral on oluline teha selget vahet, mis on välditav (raiskamine) ja mis on vältimatu (kaotus). Toidukadu on üldjuhul mõisteta kui toit, mida millegipärast ei kasutata toiduna või millele ei ole leitud otstarbekohast rakendust. Toidukadude määramisel tuleb arvestada ka põllumajandustootjate kontrolli alt väljas olevaid tegureid, nt ebasoodsad ilmastikuolud ja kliimamuutused, kahjurid ja haigused ning turutõrked. Kuna täna ei ole defineeritud toidukadude olemust, siis leiame, et kõigepealt on vajalik määratleda toidukao mõiste.

Oleme seisukohal, et toidujäätmete vähendamisel peab rõhk olema kodumajapidamistes tekkivate jäätmete vähendamisele. Eestis on hinnatud, et aastas tekib toidujäätmeid üle 92 000 tonni, millest 71% pärineb kodumajapidamistest ning ülejäänud moodustavad toidujäätmed toitlustusettevõtetest, toidukauplustest ja toiduainetööstusest. Uuringute põhjal tekitab Eesti inimene aastas keskmiselt 54 kg toidujäätmeid, millest toidukadu moodustab 36% ehk inimese kohta ligi 20 kg raisatud toitu aastas. Peame vajalikuks tõsta inimeste teadlikust toidujäätmete ja toidukao tekkepõhjuste ning vältimise ja vähendamise võimaluste kohta.

Kuna eesmärk on ka pakendijäätmete (sh ühekordsete pakendite) vähendamine, siis toetame lähenemist, mis tagab pakendi mahu ja toidu koguselise tasakaalu. Toidukao üheks peamiseks põhjuseks toidu või toiduainete riknemine ning seda seetõttu, et ostetakse ja valmistatakse liiga palju toitu ning ei osata õigesti säilitada. Eesti kodumajapidamistest põhjustab toidu riknemine 44% toidukadudest. Seega tuleb eelistada lahendusi, kus inimesed saavad toitu osta vastavalt vajalikele kogustele.

Allikas: SEI uuring „Toidujäätmete ja toidukao teke Eesti kodumajapidamistes ja toitlustusasutustes“, 2015

Toidukao põhjustab sageli ebapiisav tehnoloogia, teadmiste ja oskuste puudumine, halb logistika, ebatõhusad turud või ebapiisavad haldusprotseduurid. Toidutootjatelt nõutakse, et kõik tootmises tekkinud koostisosad, sh kõrvalsaadused ja jäägid leiaksid kasutamist. Osalt tehnoloogia puudumisest osalt ka ebapiisavatest kogustest lähtuvalt, ei ole kõikide tekkinud koostisosade „kokku korjamine“ majanduslikult mõttekas. Hetkel on toidujäätmete teisese

kasutamise väljundiks biokütuse tootmise (nt biopiiritus) jaoks olemas tehnoloogiline lahendus, mis ei nõua väga suurt investeeringut ja toimib ka väiksemate koguste puhul (st võimalik rakendada piirkondlikul tasemel). See võib olla hea lahendus soodustamiseks üleminekut ringmajandusele ja jätkusuutlikule ärimudelile. Seega on oluline soodustada taoliste lahenduste rakendamist kohalikul tasandil investeeringutoetuste kaudu. **Euroopa vajab müümata, tarbimata ja söögikõlbmatu toidu kogumiseks ning sööda tootmiseks, biokütuse tootmiseks või biogaasi tootmiseks laiahaardelist** (innovatsioon, poliitika, toetusmeetmed) lähenemisviisi.

- **Pakendijäätmete vähendamine:** toidupakendi nõuete üle vaatamine.

Täna on toidupakendi, sh toiduga kokkupuutuvate materjalide temaatika juba ELi tasemel oluliselt reguleeritud – Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1935/2004, komisjoni määrus (EL) nr 10/2011 ja määrus (EÜ) nr 282/2008. Sellest tulenevalt on antud valdkonnas niigi piiratud tingimused, kuna kehtib piiratud loetelu kasutada lubatud materjalidest ehk toiduga kokkupuutel ei ole võimalik kasutada igat plasti. Lisaks on toiduohutusest tulenevalt kasutatavatele toidupakendite lahendustele keeruline leida alternatiive, kuna see peab olema õhu-, õli-, niiskuse- ja rasvakindel. Tihtipeale on olemasolevad keskkonnasõbralikumad alternatiivid kordades kallimad, mis ei ole tarbijale taskukohane ning ei garanteeri vajalikku toiduohutust ja võib hoopis viia toidujäätmete suurenemiseni. **Seega oleme seisukohal, et toidupakendile täiendavate lisatingimuste seadmine ei ole asjakohane, vaid süvendab olemasolevat probleemi ja ei paku olukorrale lahendust.** Leiame, et on vaja toetada innovatsiooni, et laiendada taaskasutatavate materjalide loetelu ning pakkuda alternatiive, mis on tarbijale taskukohased ja tagavad toiduohutuse.

Peame tähtsaks ka kohaliku tasandi tugevamat juurutamist. COVID-19 eriolukorra kogemus näitab, et pikad tarneahelad kriisi olukordades ei toimi, vaid **vajalik on tagada lühemad tarneahelad ehk tuleb soodustada ja toetada kohalikul tasemel esmavajaduste kindlustamist.** Toidupakendi korral näeme potentsiaali tugevdada kohalikku ringmajandust, näiteks pakendi ringlussevõtu kaudu. Eriolukorras oli toidutööstuses probleem Hiinast toidupakendi kättesaamisega, kui aga oleks tagatud piisavas mahus pakendi ringlussevõtt kohalikul tasemel, ei oleks tootjat sunnitud seda väljastpoolt sisse ostma.

- **Kestliku toidu märgistamise süsteemi loomine:** ingl *Front-of-Pack* (FOP) märgistamise süsteemide rakendamine

Leiame, et selline kogu ELi hõlmav märgistussüsteem peab olema teaduspõhine ning rakendatud ühetaoliselt kõigis liikmesriikides (nt Prantsusmaal, Itaalias ja Saksamaal olemas oma FOP märgistus). Kindlasti ei tohi ühtse märgistussüsteemi rakendamisega tootjale kaasneda lisanõudeid ja -kulusid ning see peab olema lihtsalt teostatav.

Toidu märgistamine peab olema tarbijale arusaadav ning välistama olukorra, kus võrreldakse omavahel võrdlematuid asju. Selgelt peab olema mõistetav toidu tooraine

olemus, st kas toit on loomse või taimse päritoluga, töödeldud või mitte, jne. Märgistuse liigne lihtsustamine võib tarbijale anda valed signaalid. Näiteks nn valgusfoori lahenduse kasutamine, kus hindamise aluseks on värvid „punane“, „kollane“ ja roheline“, võib kaasa tuua selle, et toitu hinnatakse ainult värvi põhjal ning toidu koostist üldse ei vaadata. Leiame, et valgusfoori lähenemise rakendamine on inimeste psühholoogiline manipuleerimine, mida kindlasti ei saa toetada. Samuti peame oluliseks loomse ja taimse päritoluga toodete eristamist, see peab olema selgelt eristatav, mistõttu leiame, et tuleb keelata taimse päritoluga toodete nimetamine loomsete toodete nimega (nt taimne „piim“ või „liha“). Tegemist on tarbija eksitamisega ning väärarusaamade tekitamisega.

Ühe märgistussüsteemi mõõdikuna soovitakse rakendada keskkonnajalajälge, mille sisu hetkel ei ole teada. Kui selleks on süsiniku jalajalg (ingl *carbon footprint*), siis ei saa toeta enne sellisele süsteemile üle minemist kui on välja töötatud ühtne arvestusmetoodika ja vastav nõustamismehhanism. **Leiame, et keskkonnamõju seisukohalt on kõige lihtsamini hoomatav mõõdik toidukilomeeter, mis on kõigile üheselt mõistetav ja lihtsalt rakendatav.**

- **Üleminek tervislikule toitumisele:** eesmärk tõsta tarbijate teadlikkust toidukvaliteedi ja selle päritolu kohta ning vähendada lihasöömist (eelkõige punase liha)

Oleme seisukohal, et soodustada tuleb tasakaalustatud ja mitmekesist toitumist, mis põhineb võimalikult lähedalt ja kohalikku päritolu toidul. Peame vajalikuks riiklike toitumissoovituste välja töötamist, milles arvestatakse kohalike toitumisharjumustega (sh ajaloolised harjumused) ja tootmisvõimalustega. Üleminek tervislikule toitumisele peaks soodustama ka tarneahela lühenemist ning kohalikku tootmist.

Tervislik toit on väga lai mõiste ning igapäevase jaoks individuaalne. Toetame inimeste tervise edendamist ning tasakaalustatud ja mitmekesise toitumise propageerimist. Vältida tuleb ühekülgsed ja äärmuslikke dieete. Kuid leiame, et **ei tohi tekkida olukorda, kus Euroopa Komisjon hakkab inimestele toitumist ette dikteerima.** Näiteks on üheks eesmärgiks seatud lihasöömise vähendamine, samas on eestlasele omane süüa keskmisest rohkem liha, mis on eestlaste toidulaua olnud ajalooliselt üks põhitoit. Statistikaameti andmetel on 2018. aastal liha söömine suurenenud 11% võrreldes 2017. aastaga. Kokku söödi 2018. aastal 115 000 tonni liha ning keskmiselt sööb Eesti inimene aastas 42,8 kg sealih, 31 kg linnuliha ja 10 kg veiseliha. Strateegiast ei selgu, kuidas on plaanitud liha söömist vähendada ning pole hinnatud, mis võivad olla sellega kaasnevad mõjud inimese tervisele. Läbi ajaloo on inimesed harjunud sööma toitu, mis on võimalikult lähedalt kättesaadav (st võimalik kohalikes oludes kasvatada) ning varieerub hooajaliselt. **Oleme arvamusel, et ei tohi soodustada olukorda, kus toidulaua moodustavad valdava osa nn võõrad toidud (ehk importtoit).** Mida kaugem toit meile on, seda suurem on selle keskkonnamõju toidu tootmiskohale, sest lisaks kohalikule nõudlusele tuleb katta ka väljast poolt tulev nõudlus.

Oluline on kindlustada, et Eesti inimesele oleks kättesaadav kohalik kvaliteetne toit. Vastasel juhul soodustame importtoidu osakaalu ning sellega piirame toidutööstuse elujõulisust. Täna

annab toidutööstus umbes 2% Eestis loodud lisandväärtusest, andes 13% töötleva tööstuse lisandväärtusest, kus ühe suurema osa toodangust annab lihatööstus (vastavalt 19%).

Toidu reformuleerimine, st koostise muutmise puhul on oluline silmas pidada, et tagatakse toidu säilivus. Eestis on toidu koostise muutmise valdkonnas palju tehtud ning oleme tasemel, kus täiendavad muutused on juba äärmiselt keerulised ja seavad ohtu toidukvaliteedi. **Kõik edasised tegevused toidu reformuleerimisel peavad tuginema teadusarengul**, st muudatustega kaasnev mõju nii toidu kvaliteedile kui inimese tervisele, peab olema uuritud.

- **Toiduga kindlustatuse tagamine**

Rahvusvaheline põllumajandustoodetega kauplemine aitab kaasa toidu paremale kättesaadavusele kogu maailmas, mis on hädavajalik kasvavale nõudlusele reageerimiseks, mille põhjustajaks on maailma elanikkonna suurenemine. 2050. aastal peaks maa ära toitma 10 miljardit inimest, kuid kuidas on see võimalik ilma suurendamata tootlikkust ja rahvusvähelise kaubandust? **Ei saa ignoreerida asjaolu, et rahvaarvu kasv tähendab ka vajadust suurendada toidutootmise mahtu.**

Strateegia rakendamine ei tohi piirata kohaliku toidutootmise ja põllumajanduse elujõulisust. Soodustada tuleb lühemat tarneahelat, mis ei takistaks ega piiraks eksporti. **Leiame, et lühem toidu tarneahel on üks võtmetegureid kestlikuma tootmise suunas liikumisel.** See pakub lahendusi mitmetele keskkonnaprobleemidele, nt pakendi ringlussevõtt ning toetab kohalike ettevõtete elujõulisust. Samuti peame vajalikuks kohaliku toidu propageerimise lubamist, mis samaaegselt aitab kaasa ka kohaliku kultuuri ja traditsioonide säilitamisele toidutootmise kaudu.

- **Turustamisstandardid**

Euroopa põllumajanduse ja toidutootjate kaitseks on oluline rahvusvahelise kaubavahetuse korral järgida Euroopa tootmisstandardeid. **Võrdsete võimaluste säilitamiseks ei tohiks ELi turgudel lubada importtoitu, mis ei vasta ELi toiduohutuse ja keskkonnanõuetele.** Siinkohal on äärmisel tähtis tagada piisav ja kvaliteetne järelevalve importtoidu kvaliteedi üle, et minimeerida toidupettuste osakaalu ELi turul. Samuti tuleb kindlustada, et rahvusvahelised standardid oleksid kooskõlas Euroopa keskkonna- ja kliimaeesmärkidega.

Toetame olemasolevate tootmisstandardite üle vaatamist. Kuid uute standardite loomine ja olemasolevate läbi vaatamine ei tohi juurde tekitada toidujäätmeid. Lisaks skeemid, mis tõstavad esile toote jätkusuutlikkuse aspekte näiteks keskkonnajalajälge või loomade heaolu, ei tohiks mõjutada põhikoostise esitamise nõudeid (nt valgu- ja rasvasisaldus).

Võrdsete tingimuste tagamiseks peame oluliseks, et ELi liikmesriigid ei tohiks luua eraldi siseriiklike standardeid. Standardid peavad olema ühtsed, et säiliks võrdsed konkurentsivõimalused ELi ühisturul.

- **Võrdsete konkurentsivõimaluste puudumine ELi ühisturul**

Ühtlasi ei tohi unustada, et täna on olukord sektoris äärmiselt ebakindel. Tuleb vastamisi seista väljakutsetega, mida on endaga kaasa toonud COVID-19 kriis. Eesti tootjatel on üheks olulisemaks probleemiks võrdsete konkurentsitingimuste puudumine ELi ühisturul. Täna on Eesti otsetoetused ühed madalamad, olles umbes kolmandiku võrra madalamad ELi keskmisest ja kordi väiksemad kõige kõrgematest toetustasemetest. Samal ajal nõutakse Eesti põllumeestelt EL-i nõuete täitmist 100%, kuid makstavad hüvitised on keskmisest oluliselt madalamad. Komisjoni ettepaneku kohaselt jääb Eesti põllumajandustoetuste tase ka uue eelarveperioodi lõpuks meie keskmisest konkurendist ligi veerandi võrra madalamaks, millega ei saa kuidagi nõustuda. **Seetõttu peame väga oluliseks, et Eesti seisaks jõuliselt võrdsete otsetoetuste tagamise eest.**

Kokkuvõte:

Kokkuvõttes leiame, et äärmiselt oluline on jälgida terviklikku lähenemisviisi ning välja töötada jätkusuutlik poliitika ja programmid, mis toetaksid üleminekut kestlikule majandusele ning võimaldaksid juurdepääsu rahastamisele ja investeringutele. Uute poliitikate, sh strateegiate, välja töötamisel peab tagama valdkondade ülese sidususe. Arvestada tuleb rakendatavate nõuete mõju laiemalt ehk tuleb vältida olukordi, kus teatud nõuete täimine võib tekitada täiendavat negatiivset keskkonnamõju teises valdkonnas.

Siinkohal ei saa ka unustada põllumajandussektori (sh metsandus) suurt potentsiaali süsiniku sidumiseks ja võimalusi pakkuda pikaajalisi lahendusi kliimamuutustega toimetulekuks. Põllumajanduses tekkivate kasvuhoonegaaside heitkoguste korral tuleb arvestada ka looduslikest protsessidest tulenevaid heitmeid, mida ei saa vältida, mis on osa looduslikust tsüklist. Ei saa märkimata jätta senist panust kliima- ja keskkonnavaldkonnas, heitkoguste vähendamise ja keskkonnasäästlike praktikate rakendamise kaudu. Näiteks on alates 1990. aastast Euroopa põllumajandussektori kasvuhoonegaaside heitmed vähenenud enam kui 20%, kui samal ajal on tootlikkus kasvanud 25% võrra. Selle jätkumist saab toetada läbi keskkonnaalaste õigusaktide, mis tunnustavad seniseid pingutusi ja annavad piisavalt paindlikkust loodusvarade tõhusaks kasutamiseks, toetavad üleminekut jätkusuutlikule majandusele, samal ajal tagades toiduga kindlustatuse. Seetõttu on ülioluline, et seatud eesmärgid oleksid realistlikud ning arvestaksid ka kliimamuutuse tagajärgi, millega tootjad juba täna silmitsi seisavad.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Meeli Lindsaar

Juhatuse liige

Teadmiseks: Keskkonnaministeerium, Sotsiaalministeerium, Rahandusministeerium, Välisministeerium, Eesti kliima- ja energiapoliitika erisaadik Kaja Tael, Riigikogu komisjonid: Euroopa Liidu asjade komisjon, Maaelukomisjon, Keskkonnakomisjon

Riina Maruštšak
+372 600 9349 / riina@epkk.ee